

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-98>

УДК 332.146

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ ЩОДО ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА СПРИЧИНЕНОЇ НЕЮ КРИЗИ

REGULATORY POLICY OF CENTRAL BANKS REGARDING OVERCOMING THE CONSEQUENCES OF THE COVID-19 PANDEMIC AND FURTHER CRISIS

Білоус Артем Олексійович

кандидат економічних наук, асистент,
Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-8602-1562>

Гейко Олександр Леонідович

PhD, асистент,
Навчально-науковий Інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5362-7809>

Bilous Artem, Heiko Oleksandr

Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Стаття присвячена актуальним питанням дослідження регуляторної політики центральних банків різних країн у процесі подолання наслідків пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 та спричиненої нею глобальної економічної кризи. У статті проаналізовано та систематизовано монетарні та немонетарні інструменти впливу центральних банків на фінансово-економічні системи як на національному, так і на глобальному рівнях. Проведено порівняння дій державних органів під час глобальної економічної кризи 2007-2009 років та кризи внаслідок пандемії коронавірусу. Досліджено нові підходи державного впливу на економіку як реакцію на нові загрози стабільності та зростанню. Проведено аналіз результатів впливу державних органів, зокрема центральних банків, на процеси подолання кризових явищ, спричинених пандемією.

Ключові слова: регуляторна політика уряду, центральний банк, економічна криза, COVID-19, монетарна політика, державне регулювання.

The article is dedicated to topical issues of the research of the regulatory policy of the central banks of different countries in the process of overcoming the consequences of the pandemic of the COVID-19 pandemic and the global economic crisis caused by it. A comparison of the actions of state bodies during the global economic crisis of 2007-2009 and the crisis caused by the coronavirus pandemic was made. The analysis of the results of the influence of state bodies, in particular central banks, on the processes of overcoming crisis phenomena caused by the pandemic was carried out. The crisis caused by the COVID-19 has affected the economies of many countries, simultaneously affecting aggregate demand, aggregate supply and financial conditions. Although it was recognized that fiscal regulatory measures were more appropriate to counter the COVID-19 crisis, monetary policy played a key role in responding promptly to the unexpected and sharp reduction in economic activity and the freezing of markets. The regulatory policy of Ukrainian banks consisted of the following strategic directions: maintaining macro stability, restoring lending to the economy, developing the financial services market, developing the infrastructure of capital markets, etc. A distinctive feature of central banks' response to COVID-19 has been the use of measures aimed at supporting the flow of credit to households and non-financial corporations. Their deployment was more direct and far-reaching than during the financial crisis of 2007-2009. Conversely, if financial sector liquidity support was significant during the previous financial crisis, it played a more limited role during the Covid-19 pandemic. These differences partly reflect the different nature of the two crises. The global financial crisis first hit financial markets and then slowly spread to the real economy, affecting confidence and worsening credit conditions for businesses

and households. In contrast, the COVID-19 pandemic has led to severe containment measures that first hit the real economy and then spread to the financial sector.

Keywords: government regulatory policy, central bank, economic crisis, COVID-19, monetary policy, government regulation.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 наприкінці 2019 – на початку 2020 років стала найбільшим викликом для світової економіки з часів глобальної фінансової кризи 2007–2009 років. Новітня криза була ускладнена тим, що ледь не вперше її чинники були не внутрішньо економічними, а скоріше зовнішніми та соціальними. Одночасно це як полегшувало завдання урядів з подолання кризи, так і погіршувало, оскільки сама економічна система працювала стабільно, проте зазнавала зовнішнього впливу, який не міг бути подоланий традиційними регуляторними методами. Центральні банки, як головні регуляторні органи національних фінансових систем, почали вживати невідкладних заходів для усунення негативного впливу пандемії COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впливу пандемії COVID-19 на різні галузі економіки піднімалося та досліджувалося у роботах багатьох дослідників. Багатогранність і новизна самої кризи, яка мала «обернений» характер порівняно з попередніми аналогічними глобальними кризами, дає можливість дослідити та проаналізувати усі аспекти впливу як окремо, так і загалом. Окремі аспекти досліджуваної проблеми раніше розглядалися у роботах таких дослідників: Бураковський І. В., Касьянова Н. В., Панасюк І. В., Галасюк В. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та систематизація підходів центральних банків різних країн до подолання негативного впливу та наслідків економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. Вплив кризи, спричиненої COVID-19, на банківську систему

Світові центральні банки є ключовими установами у фінансовій системі, керуючи грошовою політикою та забезпечуючи стабільність фінансових ринків в різних країнах та регіонах. Вони виконують ряд важливих функцій, включаючи контроль інфляції, забезпечення ліквідності фінансової системи, регулювання банківської діяльності та здійснення нагляду за фінансовими установами.

Через глобальне поширення нової коронавірусної інфекції (COVID-19) наприкінці 2019 р. багато країн запроваджували карантинні заходи. В умовах пандемії COVID-19, яка стала поштовхом до розгортання світової фінансової кризи, проблема пошуку ефективних засобів підтримки стабільності всієї світової економіки та майбутніх національних економік у світі постала ще більш актуальною.

Головною метою центральних банків було пом'якшити неминуче падіння економічної активності шляхом забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи та сприяння потоку кредитів домогосподарствам і фірмам. Таким чином, центральні банки виконували свою традиційну роль кредиторів останньої інстанції у фінансовому секторі під час кризи. У березні-квітні 2020 р. банки переважно застосували повний набір антикризових заходів, які були в їхньому розпорядженні. Усі вони запропонували нові кредитні операції, а також продовжили або започаткували програми викупу активів.

2. Регуляторна політика банків США щодо подолання наслідків кризи, спричиненої COVID-19

На початку пандемії розглядалися три сценарії економічного відновлення США: швидке відновлення (наявність негативних наслідків лише у першому та другому кварталах 2020 р.), базовий сценарій (негативні наслідки у першому – третьому кварталах 2020 р., скасування обмежень на авіаперельоти у четвертому кварталі), песимістичний (негативні наслідки протягом всього 2020 р.). На рис. 2 зображено динаміку фондових індексів США у порівнянні із Європою та Україною.

ФРС США у 2020 р. знизила ставку федеральних фондів на 1 процентний пункт до 0-0,25%. ФРС обґрунтувала своє рішення, посиляючись на ризики, пов'язані з поширенням коронавірусу, спалах якого «порушив економічну активність у багатьох країнах, включаючи Сполучені Штати». На рис. 3 зображена динаміка облікової ставки США, у порівнянні із Європою та Україною.

Для подолання кризи Федеральний резерв США запустив програми фінансування банків, які беруть участь у підтримці бізнесу.

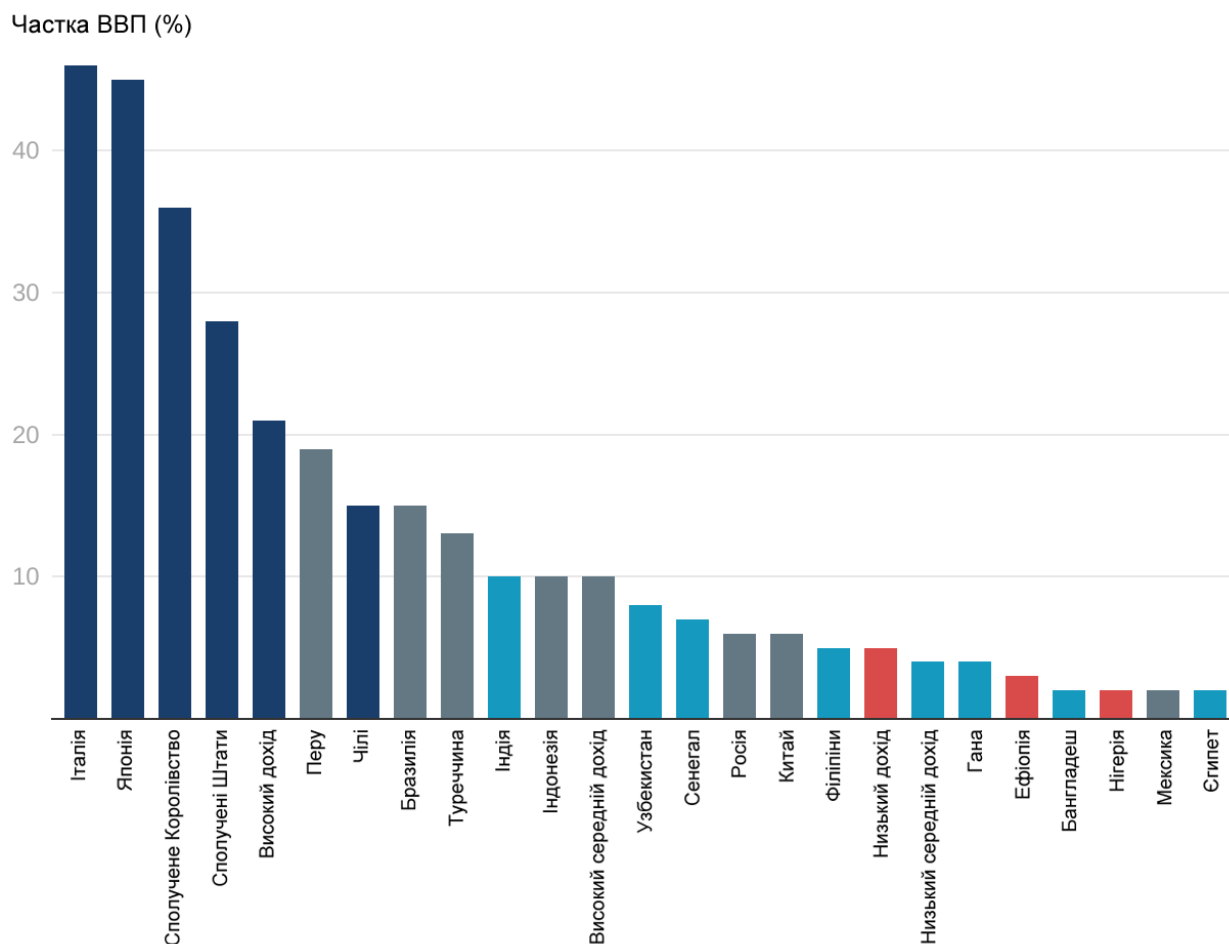

Рис. 1. Фіскальна відповідь на кризу COVID-19, вибрані країни, за групами доходів

Джерело: сформовано на основі [1]

6 березня 2020 р. Конгрес США схвалив законопроект про асигнування 8,3 мільярда доларів для боротьби з поширенням COVID-19. Ціллю фінансування була розробка вакцин і систем тестування для виявлення хвороби. 18 березня того ж року Конгрес США прийняв другий законопроект, та виділив 100 мільярдів доларів на боротьбу з поширенням коронавірусу та пом'якшення наслідків для домашніх господарств [7].

9 квітня 2020 р. Федеральна резервна система США оголосила про масштабну програму надання кредитів на підтримку економіки на суму до 2,3 трильйона доларів. Програма передбачала кредитування малого бізнесу та допомогу державним і місцевим органам влади. Зокрема, було передбачено створення місцевого фонду ліквідності з кредитами на суму до 500 мільярдів доларів, залучено 35 мільярдів доларів фінансування [8]. Також програма передбачала видачу через банки чотирирічних кредитів компаніям, на яких зайнято до 10 тис. осіб, або з річним

доходом менше 2,5 млрд. дол. Основні і процентні платежі були відкладені на один рік. Крім того, ФРС напряду купувала облігації штатів та міст, щоб допомогти їм боротися з кризою, а також надавала фінансування банкам, які беруть участь у програмі підтримки малого бізнесу.

ФРС також заохочувала використання свого дисконтного вікна і здійснювала інтервенції для запобігання дефіциту фінансування для інституційних інвесторів, надаючи кредити під заставу боргових зобов'язань інвестиційного рівня, і для пайових інвестиційних фондів грошового ринку, надаючи кредити депозитним установам під заставу активів, придбаних у цих фондів.

Федеральний резервний банк, поряд з Банком Японії та Банком Англії, запровадили цільові програми кредитування, спрямовані на надання банкам коштів на вигідних умовах за умови надання кредитів малим та середнім підприємствам (МСП). Федеральна резервна система США відновила дію програми кре-

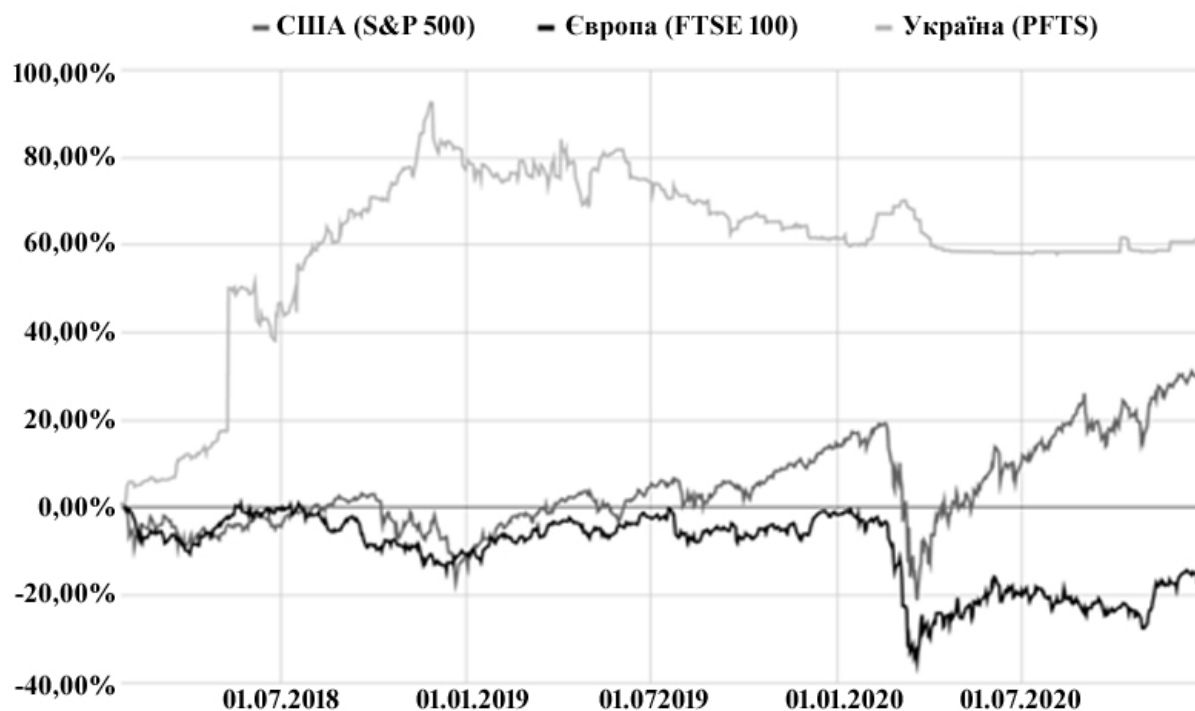

Рис. 2. Динаміка фондових індексів США, у порівнянні із Європою та Україною

Джерело: сформовано на основі [6]

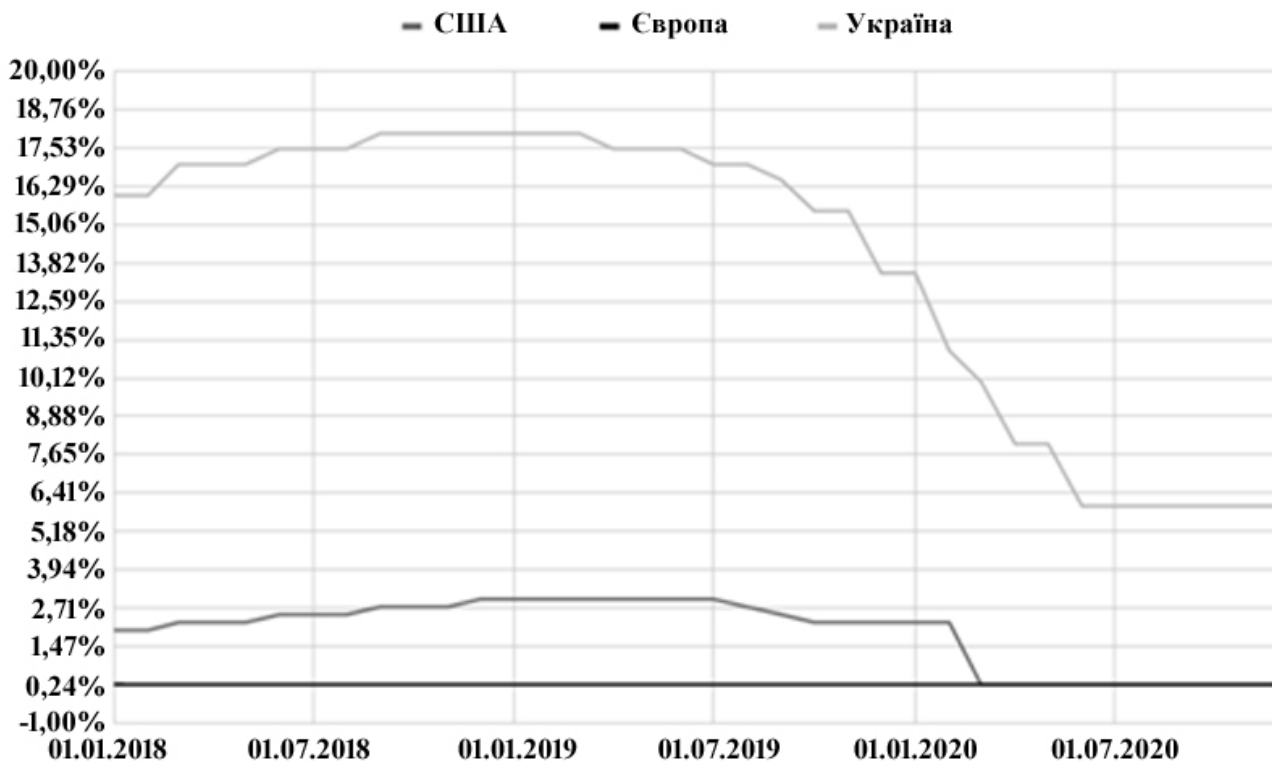

Рис. 3. Динаміка облікової ставки США, у порівнянні із Європою та Україною

Джерело: сформовано на основі [6]

дитування під заставу цінних паперів, забезпечених активами (TALF), вперше створеної наприкінці 2008 року, з метою підтримки випуску цінних паперів, забезпечених активами. Вона також заснувала Ліквідний фонд Програми захисту зарплат (PPPLF) для забезпечення ліквідності за кредитами на виплату зарплат, гарантованими Казначейством.

Загалом, регуляторна політика банків США щодо подолання наслідків кризи, спричиненої COVID-19, була зосереджена на зниженні відсоткової ставки федеральних фондів. Федеральна резервна система США протягом усього 2020 р. виділяла кошти для лікування хворих, підтримання постраждалих підприємств, пошуку ліків від хвороби, покупки казначейських облігацій і цінних паперів, забезпечення заставами (MBS), в обсягах, необхідних для забезпечення безперебійного функціонування ринків і трансмісії грошово-кредитної політики.

3. Основні інструменти реагування ЄЦБ на коронакризу: PEPP та TLTRO

Через пандемію COVID-19 серйозні ризики виникли для монетарної політики Європейського центрального банку. У результаті ЄЦБ прийняв нову програму під назвою «Програма екстрених закупівель» у зв'язку з пандемією (PEPP) для тимчасової покупки цінних паперів приватного та державного секторів (розглядається у наступному підрозділі).

Для того, щоб сприяти головній меті грошово-кредитної політики, особливо в Німеччині, яка полягає в підтримці цінової стабільності, рекомендується використовувати немонетарну політику в кризових ситуаціях, коли економіка потрапляє в пастку ліквідності. Традиційні інструменти, такі як програми купівлі активів (APP) і довгострокові програми рефінансування (TLTRO), допомагають урядам втручатися в ринки та впливати на рівень інфляції, не викликаючи ринкових дисбалансів. Монетарна політика має здійснюватися шляхом подальшого стимулювання банківського кредитування реального сектору економіки, що матиме позитивний довгостроковий вплив на інфляцію та ВВП.

Таким чином, регуляторна політика Німецьких банків щодо подолання наслідків кризи, спричиненої COVID-19, полягала у підтримці постраждалих підприємств, обмеженні виїзду або в'їзду із закордону, запровадженні пакету підтримки, який включав 100 мільярдів євро на підтримку державного банку KfW, тощо.

Зіткнувшись з кризою, спричиненою COVID-19, з метою пом'якшення умов фінан-

сування та усунення нових ознак фінансової фрагментації серед країн Єврозони, ЄЦБ схвалив пакет заходів, який діяв у двох основних напрямках: купівля активів та операції з надання ліквідності. По-перше, через програму екстреної купівлі активів у зв'язку з пандемією (PEPP), а по-друге, через цільові довгострокові операції рефінансування (TLTRO). Згодом ці заходи було розширено та посилено через тривалість пандемії та її негативний вплив на економіку.

PEPP (Pandemic Emergency Purchase Programme) – це нестандартний захід монетарної політики, започаткований у березні 2020 року з метою протидії серйозним ризикам для трансмісійного механізму монетарної політики та перспективам Єврозони, спричиненим спалахом коронавірусу. З початком пандемії ця програма була модифікована, щоб зробити її ще привабливішою для банків, дозволивши їм отримати фінансування за відсотковою ставкою, яка тимчасово могла становити до -1%, за умови, що вони не зменшать обсяги кредитування у зв'язку з пандемічною кризою.

PEPP – це тимчасова програма купівлі активів у вигляді цінних паперів приватного та державного секторів. Було вирішено збільшити початковий пакет PEPP у розмірі 750 мільярдів євро на 600 мільярдів євро 4 червня 2020 року та на 500 мільярдів євро 10 грудня, до нової загальної суми в 1850 мільярдів євро. Усі категорії активів, які відповідають критеріям чинної програми придбання активів (APP), також відповідають критеріям PEPP, а для цінних паперів, випущених урядом Греції, було надано виняток з вимог щодо відповідності критеріям.

Завдяки такій гнучкості, а також великому початковому пакету, оголошення про створення PEPP сприяло суттєвому зниженню відсоткових ставок за державним боргом (особливо країн, які на той момент найбільше постраждали від кризи в галузі охорони здоров'я, таких як Італія та Іспанія). У більш широкій перспективі, запровадження PEPP, а також її розширення, яке збільшило максимальний обсяг чистих покупок до 1,85 трлн. євро, призвело до періоду поступового пом'якшення умов фінансування в Єврозоні, причому не лише для державного боргу, але й для інших сегментів ринку, таких як корпоративний борг. Крім того, згідно з аналізом Банку Іспанії, PEPP мав помітний сприятливий вплив на зростання ВВП та інфляцію в Єврозоні [10].

На додаток до РЕПР, ще одним ключовим інструментом реагування монетарної політики під час кризи є TLTRO (Targeted Longer-Term Refinancing Operations). Це програма з надання банкам фінансування на особливо вигідних умовах за умови виконання ними певних цільових показників кредитування підприємств та домогосподарств (за винятком, в останньому випадку, кредитів на купівлю житла). Цей інструмент також виявився дуже ефективним. Наприклад, у червні 2020 р. 3 банки-учасники отримали за TLTRO загальною 1,31 трлн євро, що є рекордним показником для операцій рефінансування Єврозони. Наявні дані свідчать про те, що ці операції досягли мети, заради якої вони були задумані, оскільки банки дійсно використали отримане фінансування для кредитування реального сектору економіки [10].

Ці, а також додаткові заходи, вжиті як національними урядами (зокрема, через схеми гарантування державних позик), так і органами пруденційного нагляду, були спрямовані на те, щоб дозволити фінансовим установам використати частину буферів капіталу, створених протягом останніх років, відіграти вирішальну роль у сприянні притоку фінансування в економіку під час кризи.

Початкова фаза кризи COVID-19 вплинула на всі країни Єврозони не рівномірно, а асиметрично. Деякі країни, такі як Італія та Іспанія, які вже мали відносно високий рівень державного боргу, постраждали від першої хвилі вірусу сильніше як з епідеміологічної точки зору, так і з точки зору їхньої залежності від більш вразливих галузей (наприклад, туризму). Як наслідок, вартість запозичень у цих країнах зросла набагато помітніше.

Висновки, зроблені під час та за результатами Глобальної фінансової кризи 2007–2009 років, сприяли швидкому втручання центральних банків. Політичні заходи, які були запроваджені в період з 2007 по 2015 рік, потребували лише кількох тижнів для реагування на пандемію. Першим заходом було зниження облікових ставок, щоб зменшити вартість фінансування та підтримати сукупний попит. За винятком Японії та країн Єврозони, де ставки вже були від'ємними, вони були знижені до нижньої межі менш ніж за місяць.

ЄЦБ надавав банкам проміжну ліквідність до червневого розподілу коштів Цільової операції довгострокового рефінансування (TLTRO III). Банк Англії та Банк Канади активували свої Механізми умовного строкового

РЕПО (CTRF) вперше з моменту їх створення у 2014 та 2015 роках відповідно. В Єврозоні ЄЦБ збільшив розмір TLTRO III на дві третини та зменшив її вартість. Він також запровадив додаткові Надзвичайні операції довгострокового рефінансування у зв'язку з пандемією (PELTRO), щоб забезпечити банки довгостроковими коштами незалежно від структури їхнього кредитування.

Програми викупу активів відігравали не менш важливу роль у комплексі антикризових заходів, хоча вони переслідували різні цілі. У Сполучених Штатах купівля активів державного сектору допомогла забезпечити безперебійне функціонування ринку казначейських зобов'язань США та зберегти його ключову роль у ціноутворенні на фінансові активи. Аналогічно, купівля ЄЦБ допомогла зберегти ефективну трансмісію монетарної політики, стримуючи розширення суверенних спредів у Єврозоні. Додатковою метою програм викупу було відновлення довіри та створення умов для швидкого відновлення сукупного попиту після завершення карантину. ЄЦБ розширив поточну Програму купівлі активів (APP), взявши на себе зобов'язання придбати додаткові 120 млрд. євро приватних і державних активів до кінця 2020 року. Пізніше він виділив 1,35 трлн. євро на купівлю приватних і державних активів у рамках новоствореної Програми екстрених закупівель у зв'язку з пандемією (PEPP) [10].

4. Регуляторна політика банків України в умовах кризи COVID-19

У 2020 році одним з головних чинників впливу на економічні процеси виявився фактор розповсюдження пандемії COVID-19. У відповідь на пандемію COVID-19, багато країн світу, в тому числі і Україна, зазнали значних змін у власній життєдіяльності.

Так, у 2020 р. в Україні був оголошений надзвичайний стан, та введенні карантинні заходи: запроваджено санітарно-епідеміологічні заходи (карантин, температурний контроль, скасування масових заходів, закриття освітніх, культурно-розважальних закладів); обмеження на виїзд або в'їзд; в 4.1 ведено обмеження на внутрішнє та міжнародне пересування; посилено роль державного управління у надзвичайних ситуаціях; встановлено обмеження на трудову діяльність; запроваджено нові форми дистанційної роботи та навчання.

Такі безпрецедентні кроки спричинили уповільнення економічного розвитку. На рис. 4 зображено структуру ВВП в Україні та кра-

їнах ЄС у 2019–2020 роках [2]. Для підтримання вітчизняної економіки Національний банк України домовився з найбільшими банками, на частку яких припадає понад 50% мережі відділень усієї банківської системи, про рівномірне повне покриття послугами всіх регіонів. Водночас НБУ також рекомендував банкам закрити відділення, які наразі вільні або розташовані у великих торгових центрах і будівлях, які були закриті на час карантину, що стало важливим запобіжним заходом для запобігання поширенню коронавірусу.

Таким чином, у банківській системі залишилися відкритими головний офіс і відділення з великим навантаженням. Водночас цифрові сервіси українських банків на момент початку пандемії були достатньо розвинені, щоб пропонувати клієнтам велику кількість онлайн-сервісів.

НБУ зменшив адміністративний тягар комерційних банків, щоб вони могли більше

часу присвятити комунікації з клієнтами. Зокрема, було скасовано стрес-тести, запроваджено виїзні перевірки, було відкладено подання банками річної фінансової звітності та перегляд їхніх бізнес-моделей [3].

НБУ вжив низку заходів щодо збільшення ліквідності банківської системи та розширення можливостей кредитування реального сектору економіки. Достатня ліквідність банків дозволила вкладникам зберегти довіру, а самі банки змогли продовжувати знижувати процентні ставки за депозитами без відтоку коштів з банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [4].

Водночас було знижено ставки за кредитами та запущено національні програми підтримки бізнесу, що дозволило відновити кредитування в національній валюті, особливо після певного уповільнення на початку 2020 року. Списання проблемних кредитів з банківських балансів допомогло зробити

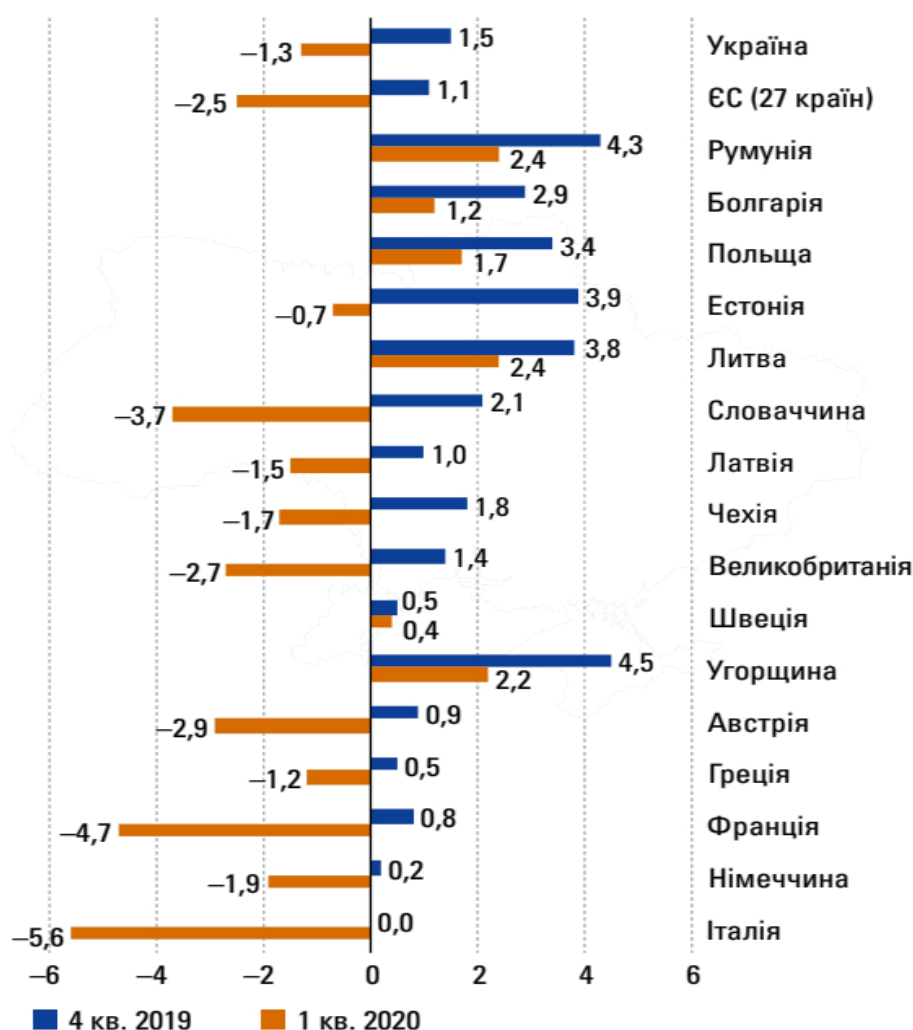

Рис. 4. Зміна ВВП в Україні та країнах ЄС, 2020 р. до 2019 р., %

Джерело: сформовано на основі [2]

банки, особливо державні, більш привабливими для інвестицій.

Для протидії негативному впливу пандемії COVID-19 та карантинних заходів на економіку та фінансовий сектор НБУ розширив обсяги та спростив механізми підтримання ліквідності банківськими установами. Це було зроблено за рахунок наступних важелів [5]:

1) збільшення періодичності проведення тендерів із підтримання ліквідності та строку надання кредитів із 30 до 90 днів;

2) розширення переліку прийнятної застави, яку банки можуть надавати для отримання рефінансування;

3) запровадження нових інструментів, у тому числі довгострокового рефінансування на строк від одного до п'яти років. Національний банк 8 травня 2020 р. провів перший тендер із надання довгострокового рефінансування банкам без обмеження по сумі.

Суми рефінансування обмежуються наявною в банку ліквідною заставою. У тендері взяли участь 11 банківських установ на загальну суму майже 2,4 мільярда гривень на термін від одного до п'яти років. Ця довгострокова підтримка ліквідності з боку НБУ дозволила їм бути більш активними в довгострокових інвестиціях і надавати позики секторам реальної економіки, які постраждали від кризи, спричиненої пандемією коронавірусу.

Регуляторна політика українських банків, включаючи Національний банк України, щодо подолання наслідків кризи, спричиненої COVID-19, полягала у таких стратегічних напрямках [5]:

1. Підтримання макростабільності:

– підвищення довіри до монетарної політики;

– підвищення ефективності монетарних інструментів;

– підвищення якості управління іноземними інвестиціями та поєднання її з вимо-

гами інвестиційних стандартів Міжнародного валютного фонду;

– гармонізація регуляторних вимог із законодавством ЄС та розвиток міжнародного співробітництва;

– удосконалення управління системними ризиками.

Індикатори досягнення поставлених цілей (табл. 1).

2. Відновлення кредитування економіки:

– сприяння розвитку іпотечного кредитування;

– стимулювання розвитку ринку небанківського кредитування;

– розвиток сталого фінансування («стабільні фінанси»);

– підтримка та розвиток експортерів та пріоритетних галузей економіки.

Індикатори досягнення поставлених цілей (табл. 2).

3. Розвиток ринку фінансових послуг:

– удосконалення системи регулювання діяльності надавачів фінансових послуг;

– підвищення ефективності системи нагляду, у тому числі з урахуванням запобігання конфлікту інтересів під час здійснення повноважень Національного банку;

– виконання комплексних функцій з нагляду за ринковою поведінкою учасників фінансового ринку;

– удосконалення рівня корпоративного управління та внутрішнього контролю НФУ;

– підвищення рівня корпоративного управління та внутрішнього контролю українських банків;

– удосконалення систему захисту вкладів споживачів фінансових послуг;

– створення ефективної системи нагляду, у тому числі з урахуванням запобігання конфлікту інтересів під час здійснення повноважень Національним банком та іншими контролюючими органами.

Таблиця 1

Індикатори, що свідчать про досягнення цілей НБУ у підтриманні макростабільності

Індикатор виконання стратегічної цілі	Значення індикатора на кінець	
	2020 року	2024 року
Зміна індексу споживчих цін, %	5%	5% ± 1 в. п.
Інфляційні очікування фін. аналітиків на два роки, %	TBD	± 1 в. п. від цілі
Частка NPL у портфелі банків, %	41%	Не більше 10%
Частка загальних активів державних банків у системі, %	55,9%	Не вище 25%
Рівень прийнятних активів у структурі загальних активів страхових компаній, %	78%	Не нижче 80%

Джерело: сформовано на основі [5]

Таблиця 2

Індикатори, що свідчать про досягнення цілей НБУ
у відновленні кредитування економіки

Індикатор виконання стратегічної цілі	Значення індикатора на кінець	
	2020 року	2024 року
Обсяг чистих банківських кредитів суб'єктам господарювання та фізичним особам до ВВП, %	13,9%	22%
Частка валових іпотечних кредитів домашнім господарствам у загальному кредитному портфелі резидентів, %	3,2%	Більше 10%
Кредитний портфель МСП (що не належать до груп юридичних осіб під спільним контролем або груп пов'язаних контрагентів), % до ВВП	2,3%	3%
Рівень проникнення небанківського кредитування, % до ВВП	1,9%	Не менше 3%

Джерело: сформовано на основі [5]

Індикатори досягнення поставлених цілей (табл. 3).

Отже регуляторна політика українських банків, зокрема Національного банку України, щодо подолання наслідків кризи, спричиненої COVID-19, включала наступні стратегічні напрями: підтримання макростабільності; відновлення кредитування економіки; розвиток ринку фінансових послуг; розвиток інфраструктури ринків капіталу; тощо.

Водночас також було знижено ставки за кредитами, запущено програму державної підтримки бізнесу та дозволено відновити кредитування в національній валюті.

Висновки. Хоча було визнано, що для протидії кризі COVID-19 більше підходять заходи податкового регулювання, монетарна політика відігравала ключову роль оперативного реагування на несподіване та різке скорочення економічної активності та заморожування ринків. Поточна ситуація потребувала від центральних банків реалізації комплексів різноманітних заходів, включаючи ті, що засто-

совувалися для протидії глобальній фінансовій кризі.

Пандемія COVID-19 спричинила надзвичайні виклики для економіки та фінансових систем у всьому світі. Центральні банки провідних країн вжили ряд заходів та стратегій для подолання наслідків кризи. Центробанки великих економік, такі як Федеральна резервна система США та Європейський центральний банк, активно впроваджували політику зниження процентних ставок до мінімуму та збільшення купівлі облігацій, спрямовану на підтримку ліквідності та стимулювання кредитування підприємств та населення. Вони зосередили увагу на забезпеченні стабільності фінансової системи, зміцненні капіталізації банків та наданні фінансової підтримки, щоб уникнути колапсу підприємств та зберегти робочі місця. Великі центральні банки також використовували нові підходи, такі як програми кредитування для підтримки фірм, випуск спеціальних ліній облігацій та програми купівлі активів на відновлення еко-

Таблиця 3

Індикатори, що свідчать про досягнення цілей НБУ
у розвитку ринку фінансових послуг [5]

Індикатор виконання стратегічної цілі	Значення індикатора на кінець	
	2020 року	2024 року
Рівень проникнення страхування, % до ВВП	1,5%	Не нижче 2%
Частка страхування життя у загальному обсязі отриманих чистих страхових премій, %	12,2%	Не нижче 20%
Рівень проникнення послуг фін. лізингу до ВВП, % до ВВП	0,9%	Не менше 2%

Джерело: сформовано на основі [5]

номіки. Активно запроваджувалася політика регулювання та нагляду зі спрощеним фінансуванням оборотного капіталу та відстрочкою виплати відсотків. Банки співпрацювали з урядами та міжнародними фінансовими установами, такими як Міжнародний валютний фонд, для спільної розробки та виконання програм фінансової допомоги та стимулювання економіки.

Регуляторна політика українських банків, а зокрема Національного банку України, щодо подолання наслідків коронакризи полягала у таких стратегічних напрямках: підтримання макростабільності, відновлення кредитування економіки, розвиток ринку фінансових послуг, розвиток інфраструктури ринків капіталу тощо.

НБУ вжив низку заходів щодо підвищення ліквідності банківської системи та розширення можливостей кредитування реального сектору економіки, адже достатня ліквідність банків дозволяє вкладникам зберігати довіру, не виводячи гроші з особистих чи корпоративних банківських рахунків, що дало можливість ще більше знижувати процентні ставки за кредитами. Водночас також було програму державної підтримки бізнесу та дозволено відновити кредитування в національній валюті.

Відмінною рисою реакції центральних банків на COVID-19 стало використання заходів, спрямованих на підтримку потоку кредитів

домогосподарствам та нефінансовим корпораціям. Їхнє розгортання було більш прямим і далекосяжним, ніж під час фінансової кризи 2007–2009 рр. І навпаки, якщо підтримка ліквідності фінансового сектору була значною під час попередньої фінансової кризи, то під час пандемії Covid-19 вона відігравала більш обмежену роль. Ці відмінності частково відображають різну природу двох криз. Глобальна фінансова криза спочатку вразила фінансові ринки, а потім повільно поширилася на реальну економіку. На противагу цьому, пандемія COVID-19 призвела до жорстких заходів стримування, які спочатку вдарили по реальній економіці, а потім поширилися на фінансовий сектор.

В цілому, центральні банки у всьому світі швидко та масштабно реагували на кризу COVID-19, розширюючи як уже діючі програми підтримки фінансового сектору, так і розгортаючи нові, часто діючи спільно з органами податково-бюджетного регулювання для додаткової підтримки окремих секторів економіки. Хоча окремі реалізовані заходи центральних банків відбивають особливості їх економік, інститутів, ступінь розвиненості фінансового ринку, у них було і кілька спільних рис: багато в чому збігалися швидкість та масштаби антикризових заходів центральних банків розвинених економік та країн з ринками, що формуються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. FINANCE FOR AN EQUITABLE RECOVERY. World Development Report – 2022. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/36883/9781464817304.pdf> (дата звернення 11.03.2025).
2. Україна: вплив COVID-19 на економіку і суспільство. Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. № 52. Серпень 2020. URL: <https://www.me.gov.ua/documents/Download?id=bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a> (дата звернення 11.03.2025).
3. Клименко О. М., Мала С. І., Путінцев А. В. Особливості функціонування банківської системи України в умовах коронакризи. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Економіка і управління. Том 32 (71). № 5, 2021. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_5/12.pdf (дата звернення 11.03.2025).
4. Варцаба В. І. Оцінка фінансової стійкості банківської системи України та шляхи її зміцнення в умовах пандемії коронавірусу. *Науковий вісник Ужгородського Університету* 2021. Серія Економіка. Випуск 1 (57). URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/235733> (дата звернення 11.03.2025).
5. Офіційний сайт НБУ. Стратегія Національного Банку України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU_2021-2022.pdf?v=4 (дата звернення 11.03.2025).
6. PFTS Index Parameters. PFTS Exchange. URL: <https://pfts.ua/en/1-marketdata/1-pfts-index/1-index-data> (дата звернення 11.03.2025).
7. Unemployment Rate. FRED. 2021. URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/UNRATE> (дата звернення 11.03.2025).
8. European Labour Force Survey. ECB. URL: https://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=388.LFSI.M.I8.S.UNEHR.TOTAL0.15_74.T (дата звернення 11.03.2025).

9. Вдовиченко В., Воротюк М., Герасимчук С., Коваль Н., Краєв О. Пандемія COVID-19 В ЄС: егоїзм, солідарність чи поширення впливу? Аналітична записка. Рада зовнішньої політики "Українська призма". URL: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID19EU.pdf> (дата звернення 11.03.2025).

10. The European Central Bank's monetary policy: response to the pandemic crisis and future challenges-Universidad Autónoma de MadridPablo Hernández de Cos-Governor of the Banco de España. BIS Bulletin. 3 March 2021. URL: <https://www.bis.org/review/r210304g.pdf> (дата звернення 11.03.2025).

REFERENCES:

1. FINANCE FOR AN EQUITABLE RECOVERY. World Development Report – 2022. International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/36883/9781464817304.pdf> (accessed 11.03.2025).

2. Ukraina: vplyv COVID-19 na ekonomiku i suspilstvo. [Ukraine: Impact of COVID-19 on the Economy and Society]. Departament stratehichnoho planuvannia ta makroekonomichnoho prohnouzuvannia – Department of Strategic Planning and Macroeconomic Forecasting. No. 52. August 2020. Available at: <https://www.me.gov.ua/documents/Download?id=bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a> (accessed 11.03.2025).

3. Klymenko O. M, Mala S. I, Putintsev A. V. (2021) Osoblyvosti funktsionuvannia bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh koronakryzy. [Peculiarities of the functioning of the banking system of Ukraine in the context of the corona crisis.] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia – Scientific notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Economics and Management. Vol. 32 (71). No. 5.* Available at: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/32_71_5/12.pdf (accessed 11.03.2025).

4. Vartsaba V. I. (2021) Otsinka finansovoi stiiosti bankivskoi systemy Ukrainy ta shliakhy yii zmitsnennia v umovakh pandemii koronavirusu. [Assessment of the financial stability of the banking system of Ukraine and ways to strengthen it in the context of the coronavirus pandemic.] *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Universytetu 2021. Serii Ekonomika – Scientific Bulletin of Uzhhorod University 2021. Economics Series. Vol. 1 (57).* Available at: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/235733> (accessed 11.03.2025).

5. Ofitsiynyi sait NBU. Stratehiia Natsionalnoho Banku Ukrainy do 2025 roku. [Official website of the NBU. Strategy of the National Bank of Ukraine until 2025]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU_2021-2022.pdf?v=4 (accessed 11.03.2025).

6. PFTS Index Parameters. PFTS Exchange. Available at: <https://pfts.ua/en/1-marketdata/1-pfts-index/1-index-data> (accessed 11.03.2025).

7. Unemployment Rate. FRED. 2021. Available at: <https://fred.stlouisfed.org/series/UNRATE> (accessed 11.03.2025).

8. European Labour Force Survey. ECB. Available at: https://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?SERIES_KEY=388.LFSI.M.I8.S.UNEHRT.TOTAL0.15_74.T (accessed 11.03.2025).

9. Vdovychenko V., Vorotiuk M., Herasymchuk S., Koval N., Kraiev O. (2020) Pandemiia COVID-19 V YeS: ehoizm, solidarnist chy poshyrennia vplyvu? [COVID-19 Pandemic in the EU: Egoism, Solidarity or Spread of Influence?]. *Analychna zapyska. Rada zovnishnoi polityky "Ukrainska pryzma" – Analytical Note. Foreign Policy Council "Ukrainian Prism".* Available at: <https://prismua.org/wp-content/uploads/2020/05/COVID19EU.pdf> (accessed 11.03.2025).

10. The European Central Bank's monetary policy: response to the pandemic crisis and future challenges-Universidad Autónoma de MadridPablo Hernández de Cos-Governor of the Banco de España. BIS Bulletin. 3 March 2021. Available at: <https://www.bis.org/review/r210304g.pdf> (accessed 11.03.2025)